

skælv i 3940 km's Afstand, sandsynligvis i Republikken Nicaragua. Nogle Timer efter Tirsdag Kl. 4 h 9 m 15 s et andet Jordskælv. Samme Dag Kl. 7 h 56 m 29 s et særligt kraftigt, hvis Epicentrum befandt sig i 16300 km herfra, muligvis paa Filippinerne.

Disse seismiske Bevægelser falder nøjagtig sammen med Tilsynekomsten af nogle ganske enorme Solpletter og Forandringer i Solens Overflade. Ifølge Data fra C. Urquiaga i Observatoriet i Lima begyndte svage Forandringer i Solens Overflade d. 26. December. Den 27. noterede man talrige Grupper af Pletter med flere Kærner, af hvilke den største maalte 24616 km i Diameter. I Dagene 28, 29 og 30 antog Pletterne andre Former og naaede ekstraordinære Dimensioner. Hovedgruppen fra 27. Dec. havde forandret sig til 2 umaadelige Fordybninger, hvoraf den østlige, af en guldgul Farve, naaede den antagelige Størrelse af 143350 km i Diameter. Den vestlige af en skarp violet Farve var endnu mere imponerende, thi dens Diameter maalte 222992 km. I de følgende Dage forvandlede denne Gruppe sig til 2 Pletter, hvoraf den største havde en Diameter af 191130 km. En anden bemærkelsesværdig Solplet kom til Syne d. 28. paa den sydlige Halvdel af Sollegemet og af et fuldstændig kraterformet Udseende. Den passerede

Centralmeridianen mellem den 28. og 29. og den 1ste Januar var dens Diameter 228780 km. I Kikkert viste den sig som en kæmpemæssig Tragt med fantastiske Farvesammensætninger. En anden ikke mindre imponerende Gruppe præsenterede sig i Begyndelsen af Aaret, passerende Solmeridianen d. 7. for at forsvinde bag Himmelleget i Midten af Januar. Den var ligeledes af kolossale Dimensioner af en aflang Form i Retning af Solens Parallelcirkler, beliggende paa den sydlige Halvkugle ikke fjærnt fra Ækvator. — 8 Dage før min Ankomst til La Paz havde Byen været Vidne til et ganske kolossalt Jordskred i det østlige Kvarter, som bestaar af nogle mægtige Lermasser med Fald ned mod Floden. De foregaaende Dages hæftige Regnskyl havde bevirket Dannelse af Flydeler, hvilket havde fremkaldt Skridningen. Flere Hundrede Huse styrtede sammen eller blev gjort ubeboelige. Paa Grund af Skredets ringe Hastighed blev alle Beboerne frelste. Villaen, tilhørende Direktøren for Udgravninger af de historiske Ruiner i Tihuanacu, blev fuldstændig lagt i Ruiner, hvorfor Folkevittigheden sagde: »at han nu rigtig var i sit Element! Den samlede Skade anslaaes til over 2 Millioner Franc.

La Paz, den 6. Februar 1916.

René Hofman-Bang.

Lamavældet i Centralasien.

Af

Alfred Schönebeck.

Lamaismen — den centralasiatiske Form af Buddhismen — er i sin nuværende Skikkelse af temmelig ny Dato, nemlig fra omkring 1400; men den har i det forholdsvis korte Spand af Tid slaæet meget dybe Rødder i Befolkningen og præger ikke alene sine Tilhængeres aandelige, men ogsaa i uhorst Grad hele deres materielle Liv. Man kan sikkert uden Overdrivelse sige, at ingen Religion noget Steds i Verden nogensinde har udviklet sig til at blive en saadan Statsinstitution som netop her. Ikke alene samtlige Indbyggere i Tibet, men hele Mongoliets og Mantschuriets Befolkning, mere end

1 Million Kinesere samt Burjater, Kalmykker og mange Kirgiser bekender sig til den; dens Herredømme strækker sig fra det Stille Ocean til Volga, fra Himalaja til Bajkalsøen.

Historie. — Lærens Fortid er i Korthed følgende: —

Buddhismen blev i det 2det Aarhundrede af vor Tidsregning indført til Tibet af indiske Munke; dog havde den buddhistiske Propaganda til en Begyndelse ingen rigtig Fremgang. Landets gamle Religion var en Art Fetisdyrkelse (Sjamanisme), som man træffer den hos næsten alle asiatiske

Oldtidsfolkeslag og forresten endnu i Nutiden hos mange Smaastammer i Sibirien, og denne Gude- dyrkelse holdt sig endnu i flere Aarhundreder, indtil Buddhismen efterhaanden havde forstaaet at lempe sig efter Tibetanernes Forestillinger om Aander og Dæmoner og derigennem at besejre den hidtidige Religion. Paa den Tid, da de saakaldte nestori- anske Kristne, der skulde spille en kort men ret betydelig Rolle i Kina, begyndte at indvandre fra Vest, ogsaa til Tibet (i det 5te Aarhundrede), var den almindelige Udvikling naaet saa vidt, at Ti- betanerne følte Trang til et Skriftsprog, som blev dannet efter Sanskrits Mønster, og ved hvis Hjælp

Klosterabbed.

Buddhismen i de følgende Aarhundreder vandt mere frem end nogensinde. Det første faste Tempel blev bygget omkring Aar 700.

Tibet var dengang langt fra at være et lukket Land, som det indtil for saa nylig har været, i det mindste hvad Evropæere angaar; tværtimod var det Tilflugtssted og Sæde for et Antal forskellige Folkeslag, der hver for sig havde medbragt sin særlige Religion. Nu kom f. Eks. en betydelig Indvandring af Tilhængere af Zoroasters Lære og lidt senere af den nye Religions, Islams, Proselyter; at derimod kinesisk Indflydelse ikke gjorde sig gældende i Landet, havde sin Grund i, at Tibet var et mægtigt Rige, Tu-fan, der ofte og heldigt havde paaført Kina Krig, og som Kineserne derfor respekterede og holdt sig borte fra. Riget Tu-fan

gik som Følge af indre Uroligheder til Grunde i 851. Paa samme Tid indførtes den teokratiske Regeringsform, hvilket viser, at Buddhismen har forstaaet mere og mere at tilkæmpe sig Terræn. Et stort Tilløb udefra fik de tibetanske Buddhister noget senere, da i Indien Braminernes blodige Forfølgelser tvang en Mængde af Buddhas Tilhængere paa Flugt mod Nord. For øvrigt gjorde sig ogsaa senere hen i selve Tibet en stærk Reaktion gæl- dende mod Buddhismen. Landets gamle Religion blev højtidelig genindført, og Buddhisterne maatte en Tid søge Tilflugt hos Tibetanernes Stamme- frænder Tanguterne, der lever i Egnen Nord og Nordøst for Tibet.

Allerede langt tidligere havde Buddhas Lære haft Indgang i Kina og Japan, navnlig hjulpet frem ved Opfindelsen af Bogtrykkerkunsten, og man ved, at det var kinesiske buddhistiske Præ- ster, der i det 5te Aarhundrede opdagede *Fu-sang*, d. v. s. Østkysten af Nordamerika. Anerkendt som kinesisk Statsreligion og ligestillet med Kon- futses Lære blev Buddhismen dog først, da Mon- golerne i det 13de Aarhundrede havde tilrevet sig Magten. Mongolerne selv var dengang dels Fetisj- dyrkere, dels Buddhister, dels endog Kristne; men det varede ikke længe, inden Buddhismen ogsaa hos dem fuldstændig fik Overtaget og fortrængte de andre Religioner. Deres ældste faste Tempel blev ganske vist først bygget i 1586 (for øvrigt paa det Sted, Erdeni-Dso, hvor det berømte Karakorum skal have ligget); men dette er i og for sig mindre overraskende, naar man betænker, at Buddhismens Tilhængere i det nordlige Centralasien var og er Nomader. I den tidligste Tid havde de deres Gudehus indrettet i et Filttelt af samme Slags som dem, hvori de selv boede, og som de transporterede omkring med sig paa deres Vandringer.

I vor Middelalder var altsaa Asien og i Sær- deleshed Tibet Skueplads for Kampen mellem en Række forskelligartede, aandelige Indflydelser, der tilsammen repræsenterede næsten alle den Tidsal- ders kultiverede Stammers Lærdomme.

Af hele dette Kaos fremgik nu den nye Lære *Lamaismen*. Det var en Tibetaner ved Navn *Tsong- kabá*, der omkring Aar 1400 gav denne udbredte Sekt en særlig Karakter.

Lærens Bestanddele. — Det fortælles, at en af Tsong-Kabás Lærere var en »langnaset« katolsk Præst. At det virkelig har været en Katolik er meget sandsynligt; en Mængde Skikke ligesom og-

saa selve Lamaismens Organisation minder slaaende om den katolske Kirkes. Man kunde af saadanne Paralleler nævne: Klostervæsenet, Gejstlighedens Lagdeling og Rangfølge, Vandets Indvielse, Salvelsen, Korsangen, prunkende Processioner med hellige Flag, Præsternes Brug af Røgelsekar og af smaa Haandklokker i de pragtfuldt smykkede Templer, »Rosenkransen« o. s. v. Selv Munkenes glatragede Hoveder og deres Klosterstatuter minder paafaldende om Skik og Brug i de katolske Lande. Den franske Abbé Huc, der i 1840'erne berejste Centralasien og Tibet, omtaler i den Bog, han efter sin Hjemkomst offentliggjorde, forskellige af Lamaismens Lighedspunkter med Katolicismen, noget, der faldt de ledende franske Gejstlige i den Grad for Brystet, at de til en Begyndelse pure forbød Bogens Salg.

Buddhismen, der selv var fri for mytologiske Elementer, absorberede paa sin Vej gennem Indien og Tibet sine Proselyters Racekultus og bærer mange Mærker af Berøring med og Arv fra vestligere Religioner. Adskillige af de gamle israelitiske Sagn finder man igen, eksempelvis ogsaa følgende Beretning om Skabelsen, som den fortælles hos Burjaterne. (Det er *ikke* den officielle lamaitiske Fremstilling af Jordens Tilblivelse): »Engang var der ingen Jord, kun Vand, og kun én god Gud, som hed Somboll. Han vilde skabe Verden, gik derfor ned paa Vandet og befalede den deraf opdukkende onde Aand, Sjolms, at hente sort Jord, rød Ler og Sand op fra Bunden. Af de Stykker, der blev ham bragt, lod han Jorden opstaa. Derpaa skabte han en Mand, Kødet af rød Ler, Knoglerne af Sten og Blødet af Vand. Men Manden levede ikke. Guden lod ham ligge og satte Hunden til at vogte ham. Men Sjolms kom, narrede Hunden bort og blæste paa Manden, saa at denne mistede alle de Haar, hvormed Guden havde beklædt ham, paa Hovedhaaret nær. Da Guden kom tilbage og saa, hvad der var sket, sagde han til Hunden: »Du skal til Straf for din Upaapasselighed i Evighed gnave Ben og nære dig af det, Mennesket levner.« Derpaa indblæste han Mennesket Liv; dog fik han, fordi Sjolms havde aandet paa ham, kun en Levetid af højst 200 Aar og blev behæftet med Sygdom. Af hans venstre Ribben skabte Guden Kvinden.« — Ogsaa Erindringer om Syndfloden bevares af Burjaterne.

Lamaismen forener i sig alle de Mystikens Attributioner, ligegyldigt hvilket Folkefærd, der oprin-

delig udarbejdede dem, som overhovedet kan tænkes at øve Virkning paa den menneskelige Fantasi. Saaledes finder man, direkte optaget fra Sjamanismen, Anvendelsen af frygteligt oprivende og støjende Musik; en Mængde Fester og mystiske Ceremonier, der synes laant fra Ægypterne; atter andre Ting, som er ejendommelige for Zoroaster (f. Eks. Besværgelse). Alligevel er det dog den indiske Buddhisme, der først og fremmest er Lamaismens bærende Element.

Centralasiens Religion er alt for sine Tilhængere; den er bl. a. ogsaa deres Geografi, ja deres Meteorologi. Verden har efter dens Lære det underligste Udseende og de mærkeligste Dimensioner med en Mængde Fastlaude, Øer og Bjerge, som ikke vil kunne findes paa noget Kort. Som bekendt bæres den hele, naturligvis flade, Jord paa Brystet af en Skildpadde (som for Resten egentlig er Visdommens Gud), der ligger paa Ryggen nede i Havet, og fra hvis nordvendte Hale der stadig flyder en kold Strøm, medens der fra dens Svælg staar en Ildslue; derfor er der koldt i Norden og varmt i Syden. Jorden, Underverdenen og Himlen er beboet af Aander og Guder og fabelagtige Væsener. Solen og Maanen er flade Beholdere af Glas, Solen fyldt med Ild og trukken af 7 Heste, mens Maanen er fuld af Vand og trækkes af kun 5. Alle Genstande i Naturen er nøje bestemte i Henseende til Antal og Størrelse; saaledes er Solen og Maanen hver 50 Mil i Diameter og bevæger sig 40,000 Mil over Jordens Flade, og vor Jord — kun ét Fastland af flere — er en Trekant, hvis Sider hver er nøjagtig 6000 Mil lange; midt paa den ligger Indien og i Indien Riget Magada, hvor Buddha Sakiamuni, Lærens Stifter, lod sig falde ned paa Jorden i Skikkelse af en hvid Elefant, gik ind i Kejserinde Makhama's Skød og lod sig føde ud af hendes højre Armhule.

Oprindeligt var Menneskene udødelige, men da de begyndte at spise af Jordens Frembringelser, blev de til Straf belastede med Sygdom, Kulde, Sult og Død. Dog levede man i Begyndelsen meget længe, 80,000 Aar, senere dalede Levetiden efterhaanden til det nuværende Maksimum 100.

Det af Lamaismen oplagne hedenske Panteons Guddomme er for en Del blevet til forskellige Inkarnationer af Buddha; men desuden kender Læren en ren Uendelighed af Guder og Aander. Der skelnes mellem »rolige« og »vilde« Guder, hvilke Betegnelser ikke ganske falder sammen med Be-

greberne »god« og »ond«. Hver enkelt Buddha — baade de, der allerede har gæstet Jorden, og de, der skal komme — nævnes ved 1000 Navne, og til hvert Navn svarer et Gudebillede med sine bestemte Ejendommeligheder. Man maa uvilkaarligt beundre de Kunstnere, hvis Hverv det er at smykke Templerne med Skulpturer og Malerier af alle disse forskellige Guddomme, og som maa kende og huske hver traditionel Stilling, hvert Ansigtsudtryk, hver nok saa ubetydelig Detaille, der kendetegner og sætter Skel mellem Gudebillederne.

Lamaismen er utvivlsomt Buddhismen, omend den oprindelige ældste Lære nu er halvt eller helt ukendelig i alt, hvad der angaar det ydre. Men Buddhismens fundamentale Doktriner og dens Bud genfindes temmelig uforandrede i Lamalæren.

Kan det derfor end ved et flygtigt Bekendtskab med Lamaismen synes den fremmede, som om den oprindelige smukke Lære er helt kvalt af Formalisme og Afguderi, saa er dette Indtryk maa-ke ikke helt urigtigt, men en nærmere Undersøgelse vil dog vise, at der findes Præster saavel som en og anden Lægmand, der ikke alene ser paa Religionen som en Opfyldelse af ydre Skikke og ikke blot er Buddhister af Navn, men at den store indiske Vises ædle etiske Lære ikke nødvendigvis har tabt i Kraft under Overtroens Dække. Trods alt det paaklistrede og uvedkommende kan man ikke frakende selve Lamaismen store Skønheder. Før Mongolen¹⁾ betræder Templet, bøjer han sig og fremsiger en Bøn, der begynder med følgende Ord: »Gid min Bøn maa bevirke, at ikke blot jeg selv renses fra egne Synder og Fejl, men at alle levende Væsener med mig engang maa blive oplyste og forklarede.«

Lamaismen prædiker ved Volgas Bredder og ved Bajkalsøen ganske de samme »4 Sandheder«, som prædikes paa Ceylon:

1) Læren om Lidelsen: al Tilværelse bringer Lidelse; 2) Lidelsens Aarsag: Jordiske Ønsker, Viljen til Livet, som frembringer nye Individuer og dermed nye Lidelser; 3) Lidelsens Tilintetgørelse: Afholdenhed og Forsagelse af alle jordiske Ønsker fører til fuldstændig, evig Ro og Lyksalighed; 4) Læren om de 8 Veje, der fører til Lidelsens Overvindelse: Tro, ærlig Stræben, Sandhed, gode Gerninger, Selvbeherskelse, Selvfordybelse, Hjælp mod Næsten og ret Sindelag.

¹⁾ Nærværende tager særlig Sigte paa Forholdene paa den sibirisk-mongolske Grænse.

Der findes ligesom i det gamle Testamente 10 Bud, af hvilke de 5 gælder for baade Læg og Lærd: Du skal ikke 1) dræbe, 2) stjæle, 3) bedrive Hor, 4) lyve, 5) eller drikke Vin. De 5 øvrige gælder i Praksis kun Lamaerne: 6) Du skal ikke spise udenfor Maaltiderne, 7) ikke skænde, smykke dig og bruge vellugtende Olier, 8) ikke ligge paa tykke Tæpper eller sidde paa høje Sæder, 9) ikke danse, synge, høre verdslig Musik eller se verdslige Skuespil, 10) ikke eje Guld og Sølv.

Disse Læresætninger og Bud er det Grundlag, hvorpaa saavel den ældre Buddhismen som Lamaismen bygger. Den senere har nu efterhaanden paa denne Basis opført et helt System, som tildels ikke har meget med den tilgrundliggende Tanke at gøre, men hvori denne dog gaar igen som en

Templet ved Jirofloden i Nordmongoliet.

mer eller mindre tydelig Traad. Og Systemet har som Religion betragtet den Fordel, at det er fuldstændigt, uden Huller eller Muligheder for Bortfortolkning. Ganske vist rummer det for en europæisk Betragtning ikke helt faa eller smaa Modsigelser, men Orientalerne har aabenbart med deres syntetiske Aand været i Stand til at forsonde de modstridende Elementer i denne Troslære, der som ingen anden synes tilpasset efter stedlige Forhold og stedlig Tænkemaade.

Gejstlighedens Organisation og Indflydelse. — Medens Buddhismen hverken i Kina eller Japan greb ind i Forholdet mellem Stat og Kirke, men ene og alene indførte nye religiøse Former og omformede den bestaaende Morallære, saa er Forholdet et ganske andet i de Lande, hvor Lamaismen har vundet Indpas. Denne Religion var bestemt til at spille en i Historien ganske enestaende Rolle, ikke blot ved sit Præstevælde, men ogsaa

ved den uhørte Indflydelse, den kom til at øve paa sine Proselyters Samfundsliv.

Lamaismen har fra gammel Tid haft to Sekter, den Røde og den Gule (Benævnelserne hidrører fra Præstedragtens Farve), af hvilke den Røde i Begyndelsen havde Magten og herskede i Tibet. Den Røde Sekt udgør nu kun en mindre betydelig Fraktion af Lamaisterne og har efterhaanden anerkendt og endog i udstrakt Grad selv antaget de Gules Indretninger; der er derfor, fraset visse ydre Skikke, kun ringe Forskel paa de to Sekters Lære; men deres Præster holder sig dog i hver sin Lejr; i Urgá f. Eks. har de Røde og de Gule Lamaer hver sin særlige, skarpt afgrænsede Bydel med egne Templer og andre religiøse Indretninger. Efter Tsong-Kabás Død var en Tid lang de Rødes Dignitarer ligestillede med de Gules, men disse fik Overtaget i 1643, da Mongolerne efter et Indfald indsatte de Gules Ypperstepræst (Dalai-Lama) til Regent.

Det var en af Tsong-Kabás egne Opfindelser, »Hubilgan«-Institutionen, d. v. s. Buddha-Genfødelserne i Menneskeskikkelse, der lagde Grunden til Lamaismens kolossale verdslige Magt. Den »sydlige« (ceylonske) Buddhismen tror, at demytologiske Buddhaer, der opholder sig i Paradiset, er passive Egoister, der ikke hører den lidende Menneskeheds Klager; den »nordlige« derimod har opfundet Buddhaer, der har naaet den højeste Fuldkommenhed, men ikke ønsker at benytte sig af den Adgang til Nirvana, som herved aabner sig for dem. I Stedet søger de at hjælpe de for Saligheden kæmpende Mennesker til Frelse. Disse fuldkomne Skabninger kaldes for Bodisatva'er, og det var dem, Tsong-Kabá fandt paa at lade genfødes i Menneskeskikkelse. Han befæstede derved den tibetanske Kirkestat.

Denne eksisterede allerede før Tsong-Kabás Tid; Munken Odoric og andre tilfældige rejsende før »Reformationen« omtaler Fænomenet Dalai-Lama, omend under et andet Navn, og den Røde Sekt, der dengang repræsenterede Buddhismen i Tibet kunde opvise den Mærkelighed, at dens højeste Embeder var arvelige. Det vil sige, at de høje gejstlige havde Ret til at leve i Ægteskab, indtil der fødtes dem en Arving til Embedet. Tsong-Kabá indsa imidlertid, at dette System kunde give Anledning til Dannelsen af hele Dynastier, der atter kunde komme hans Planer paa tværs, og da han desuden i Overensstemmelse med den ældste indiske Buddhismen og med den romerske Kirke, ønskede at indføre absolut Coelibat, besluttede han

at lade Kirken regere af de omtalte Bodisatva'er, som han lod genfødes i Prælaternes Skikkelser. Denne Doktrin gælder ikke alene, som det ret almindeligt antages, alene Dalai-Lama i Lhassa, men overhovedet alle højerestaaende lamaitiske Præster. Saadanne Lamaer kaldes med et Fællesnavn *Hubilganer*. Hubilganinstitutionen fik enorm Betydning indenfor Lamaismen; den passede til dennes Aand og udvikledes derfor i stor Maalestok i hele Centralasien. Ethvert betydeligt Lamakloster søgte paa alle Maader at faa en Hubilgan i sin Midte, da dette skaffede Klostret ikke blot større Menighed og Ære, men ogsaa større Indkomster. Om Hubilganernes store Antal kan man danne sig en Forestilling, naar man hører, at der alene i Khalkha (det ydre Mongoli) findes omtrent 150.

Da nu Bodisatva'ernes Antal ikke slog til overfor det store Forbrug, kreeredes der Hubilganer paa anden Maade. Naar der blandt Lamaisterne fremslaar en Mand, som paa en eller anden Maade indlægger sig ualmindelig Fortjeneste af Religionen, er ingen i Tvivl om, at man her ikke har nogen almindelig dødelig for sig, men at vedkommende maa være en Gud, der har inkarneret sig. Officielt anerkendes dette ved Mandens Optagelse i Hubilganklassen, hvorefter hans Efterfølgere i Embedet altsaa er Reinkarnationer — ikke af den fortjente Mand — men af den Guddom, denne personificerede. Det er derfor ikke faa af deres Guder, Lamaisterne efterhaanden har gaaende omkring blandt sig. Disse »levende Guder« tilbedes paa aldeles samme Maade som Gudebillederne i Templerne, og en Velsignelse fra deres Haand eller Mund, ja blot en Berøring af deres Klæder eller endog kun Synet af deres Personer regnes for at være ubetinget saliggørende. Derfor kan de højere Hubilganer, særlig de to Paver i Tibet (Dalai-Lama og Tasji-Lama) og den tredje i Mongoliet) Gegén i Urga), glæde sig ved en udstrakt Valfart af Pilgrimme — og en dermed følgende Strøm af Afladspenge — til deres Residensbyer. Eksempelvis har Gegéne, eller havde for ikke saa mange Aar siden, et aarligt Besøg af indtil 60—70,000 Pilgrimme fra alle Egne i Mongoliet og fra Transbaikalien. Umaadelige Afstande, daarlige Veje, haard Kulde og brændende Varme, Besværligheder af enhver Art trodser den troende Lamait med Glæde, naar det gælder en saadan Pilgrimsfærd.

De fleste Hubilganer er fuldt og fast overbeviste om deres egen Guddommelighed og kan i Følge

Sagens Natur næppe være andet, naar man husker paa, hvorledes de daglig hyldes og tilbedes. Selv Folk af en anden Opdragelse og med mere Kultur end Hubilganen vilde vel under saadanne Forhold før eller senere tage Skade paa Forstanden.

Naar en Hubilgan dør, d. v. s. forlader et af sine midlertidige, jordiske Futteraler for at gaa over i et andet, gælder det for Lamaerne om at finde ham igen. Dette volder ingen udpræget Vanskelighed. Som Regel vil der snart spørges Jærtegn og underlige Gerninger, der er iagttagne ved dette eller hint nyfødte Barns Leje, og længe varer det ikke, før Hubilganen er opdaget. Principielt er der naturligvis ikke noget i Vejen for, at Hubilganens nye Hylster kan være en ældre Mand, men hans Hofstat ser sin Fordel ved at faa ham i sin Magt paa et saa tidligt Tidspunkt af hans Liv som muligt.

Læren om Hubilganerne er nu saa rodfæstet, at der uden den vilde være et stort Hul i Lamaismen; der vilde ikke være det Led, der forener denne jordiske Jammerdal med Himmelryg Sukhavada, hvorfra der kun er et Skridt til Nirvana. Det kan bemærkes, at Buddhismens Nirvana, Lærens maaske største Idé, Jæg'ets endelige fuldkomne Udslettelse og Opgaaen i Allet, synes at være noget uklar hos Lamaiterne eller i Tidens Løb at være traadt i Baggrunden for andre Dogmer. De levende Hubilganer spiller i Lamaismen en Rolle nogenlunde svarende til den, de afdøde Helgener spiller i Katolicismen, hvorfra Idéen muligvis ogsaa er laant. Bare at betragte og kaste sig i Støvet for en af de »levende Guder« giver Lamaiten nyt Haab og ny Forvisning om kommende Andel i den uendelige Salighed hinsides.

At Dalai Lama, Reinkarnationen af den populæreste blandt alle Buddhaer, Naadens Gud Avalokita, har faaet saa stor verdslig Magt, skyldes dog ikke hans Hubilganværdighed, eftersom de andre Storlamaer jo ogsaa er Buddhaer. Magten har han, som nævnt, faaet af de kinesiske Kejsere og først af dem fik han sin Titel Dalai-Lama: »Den umaadelig høje.«

Ogsaa i Mongoliet fik Lamaismen baade den aandelige og den verdslige Magt. Den mongolske Pave i Urgá anses dog for at staa et Trin lavere i Rang end den tibetanske Overlama, hvad førstnævnte imidlertid selv paa ingen Maade erkender. Da Dalai-Lama for en halv Snes Aar siden flygtede fra Tibet for Oberst Younghusband's indiske Ekspedition, søgte han Tilflugt hos sin mongolske

Kollega; men denne lod ham paa enhver Maade mærke, hvor uvelkommen han var. Navnlig eiter at Gegéne i 1911 lod sig udraabe til Konge i det uafhængige Khalkka (se Geogr. Tidsskrift for 1912) og derved gjorde Ende paa det kinesiske Herredømme, har hans Stilling været stærk. Han anses for at være en Reinkarnation af den tibetanske Skriftkloge og Helgen Taranata; den første Pave i Urgá var en Søn af Fyrsten Tusjetu-Khan, der i Slutningen af 1700-Tallet gav Mongoliet ind under Mantschudynastiet i Kina, bl. a. »fordi Kineserne ligesom Mongolerne havde deres Klæder knappede i højre Side«, hvad Folkene Nord paa nok ikke havde. Den nuværende Bogdo-Gegén, eller som han ogsaa

Religiøs Maskedans.

kaldes Khutukhtu, er den 8de Genfødsel, om hvem det er spaaet, at han skal blive den sidste. Var Klerikalismen mægtig ogsaa før den »levende Gud« blev Konge, saa er den nu og i Fremtiden almægtig.

Lamaiterne paa russisk Territorium, saaledes Burjaterne i Transbaikalien, har derimod ingen Hubilganer, da de russiske Myndigheder af gode Grunde ikke ønsker at dele den verdslige Magt med dem. Hos disse Lamaiter gælder kun Tsaren for en genfødt buddhistisk Guddom, og da den nuværende Kejsers Tronfølger gæstede Transbaikalien, vistes der ham samme Ære som en »levende Gud«. Burjaterne kom noget tidligere i Berøring med Lamaismen end med Kristendommen, Aar 1676, da der kom Lamamissionærer vandrende fra Urgá. Lamalæren gjorde store Fremskridt, og

nu er alle transbajkalske Burjater forlængst Lamaiter. Deres ældste Tempel skriver sig fra 1741; de har nu 32 Templer og Klostre, og der vilde være langt flere baade Gudehuse og Lamaer, dersom ikke den russiske Regering havde opstillet visse Grænser for begge Dele.

Ligesom Ypperstepræsternes Autoritet er drevet til den højeste tænkelige Spids, saaledes er ogsaa Præsternes indbyrdes Rangforordning og deres Forhold til Lægfolket omhyggeligt reguleret. Ritualer er nøje fastsat og Trossætningerne udformede. Ingen vigtig Handling i Lamaitens Liv foregaar uden Præsternes Bistand; Kirken omklammer i Centralasien sine Troende lige saa fast, som den hos os gjorde det i Middelalderen.

Klostervæsen. — Naar man vil sætte sig ind i Lamaismens Organisation, er det nødvendigt at gøre sig klart, hvad en *Lama* er. Teoretisk er Spørgsmaalet let nok at besvare, da Ordet »Lama« nærmest svarer til »Munk«. I Virkeligheden er Forholdet dog noget anderledes, og en Lama maa snarest defineres som et Menneske, der kan læse og skrive, og som har tilegnet sig disse Færdigheder i et Kloster. Lamaernes Antal er uhyggelig stort. Det er for enhver lamaitisk Fader en Æres-sag at se mindst en af sine Sønner som Lama; desuden er det for Sønnen en Salighedssag, eftersom selv den frommeste Lægmand ikke maa læse i de hellige Bøger, og derfor trods alle gode Geringer højst kan gøre sig Haab om at genfødes som Lama i den næste Tilværelse, altsaa et helt Liv forspildt! I Transbajkalien er — grundet paa de særlige Omstændigheder — af en buddhistisk Burjatbefolkning paa ca. 250,000 Mennesker kun 234 faste Embedslamaer (Lægbrødrene iberegnet er der dog ialt ca. 10,000), men i Mongoliet og Tibet er mange Steder endog $\frac{2}{3}$ af hele den mandlige Befolkning Medlemmer af den gejstlige Stand!

I Mongoliet sendes Drengene »i Lære« hos en eller anden Tempellama, naar de er 7--8 Aar gamle. Her lever de under streng Disciplin, lærer tibetansk A-B-C og Opremsning af tibetanske Bøner. Senere maa de tage aktiv Del i den tre Gange daglig stedfindende Gudstjeneste, hvor de foruden Korsangen efterhaanden lærer at udføre en Mængde mystiske Ceremonier. I Klosteret lærer Eleven den hellige, tibetanske Literatur, hvis to Hovedværker er Kandsjur og Dansjur¹⁾. Den før-

¹⁾ De forskellige Navnes Skrivemaade er søgt bragt i Overensstemmelse med den burjatske Udtale.

ste er en Samling af 1083 særskilte Arbejder og blev i det 9de Aarh. oversat fra Sanskrit. Den anden indeholder alle Lamaismens Læresætninger og er skrevet i det 18de Aarh.; den er endnu fyldigere end Kandsjur, idet den er paa 225 Bind. Værkerne er dog ikke indbundne paa europæisk Vis, men opbevares som løse Blade med gylden Skrift mellem Træplader, der altsaa udgør Bindet. Hvor højt Værkerne værdsættes, ser man af den Omstændighed, at Burjaterne maatte betale 7000 Okser for deres første Eksemplar. — Det tibetanske Sprog har i Centralasien samme Plads og Vigtighed som Latinen i vor Middelalder; man har derfor ogsaa ret træffende kaldt det »Centralasiens Latin.«

Har Eleverne i Sinde at blive i Klosteret — eller rettere, kan de opnaa dette — er der naturligvis ingen Grænse for, hvorlængde de forbliver der; men Klostrene kan, hvor store de end ofte er, selvfølgelig kun oplage et begrænset Antal af dem, og $\frac{1}{5}$ af Eleverne lever der derfor kun til en Alder af 18--25 Aar. Paa deres første Trin benævnes de Higurik; som Regel søger Higuriken at naa den laveste Lamagrad Bandi, før han vender tilbage til sin Hjemstavn, hvor han i det Hele og Store lever den almindelige Befolknings Liv. Ganske vist er der med Lamaværdigheden forbundet visse Forpligtelser, saasom Løstet om at leve i Coelibat; men i Praksis er det oftest kun de egentlige Tempellamaer, der lever i kønslig Afholdenhed; og selvfølgelig øger Lamatitlen vedkommendes Anseelse, ligesom den jo giver ham øgede Chancer i Livet hinsides. Desuden er Steppe-Lamaen fritaget for at betale Skat og har Ret til naar som helst at gæste sit tidligere Kloster, hvor han navnlig tilligemed Lægfolket indfinder sig til de store religiøse Fester, og hvor han for øvrigt kan deltage i »Zanit«-Diskussionen.

»Zanit« var af Tsong-Kabá formodentlig bestemt til Aandsgymnastik for Lamaerne og er, hvad man kan kalde den højere lamaitiske Dogmatik. Den drager ved første Øjekast Tanken hen paa Sokrates, men ved næste opdager man, at den snarere minder om Erasmus Montanus. Forf. af denne Artikel har engang haft Lejlighed til at overvære en Zanit-Diskussion. En Mængde Lamaer sad i Templet paa lange, lave Forhøjninger med Benene trukne ind under sig og drøftede — øjensynligt yderst interesserede og optagne — et eller andet Emne. En rejste sig op og udtalte sin Mening; næppe havde han talt ud, før en anden iv-

rigt faldt ham i Talen, mens andre med lysende Øjne og største Utaalmodighed sad og ventede paa at kunne give deres Besyv med i Laget. Intet Øjeblik standsede Diskussionen, tværtimod blev den stadig mere højroret. En Evropæer maatte med eller mod sin Vilje imponeres af saa megen Veltalenhed og saa inderlig Gaaen-op i et sikkert vigtigt Spørgsmaal. Naturligvis virkede det noget afsværende bagefter at erfare, at Stridens Æble havde været: »Hvorfor har Haren ingen Horn?« — Et andet Emne er f. Eks.: »Hvorfor bliver Fuglene ikke vaade?« eller: »Da de Hvide skal genfødes som Fisk (autagelig fordi de plasker saa meget i koldt Vand), og da Fiskene nærer sig udelukkende af rent Vand og ikke dræber noget levende (!), er de Hvide da ikke syndfri?«¹⁾

Den, der haaber i Zanit at stifte Bekendtskab med en Videnskab, som giver sig af med konkrete og levende Sager, bliver skuffet. Zanit bestaar udelukkende i skolastiske Øvelser, og den Deltager er den lærdeste, der i en Fart kan huske de fleste passende Citater af de hellige Bøger. Alligevel kan man ikke uden videre frakende Zanit enhver Betydning. Ikke alene er den i Stand til at give sin Mand en vis Grad af aandelig Smidighed og Færdighed i logisk Analyse; men da de hellige Skrifter ofte omtaler Ting og Begivenheder i forskellig Sammenhæng og paa mere end en enkelt Maade, vil den i Diskussionen deltagende Lama jævnlig have Lejlighed til at faa en Sag at se fra flere Sider, ligesom han ikke er udelukket fra at gøre sine personlige Anskuelser gældende. Men naturligvis er Rutinen det afgørende og det, alle Deltagere søger at opnaa. Ligesom der ved Klostrene findes Afdelinger for Undervisning i andre Videnskaber, er der ogsaa mange Steder oprettet særlige Fakulteter for Zanit. Ved et saadant Fakultet kan en Lama opnaa Titel af Gebjsi, hvilket svarer til vort »Kandidat«; men stiler han højere, maa han rejse til de aller berømteste Zanit-Skoler, hvor han disputerer for Graderne Daramba og Maramba. Den sidste Grad er overmaade sjælden og vanskelig at opnaa, og dens Indehaver betragtes som en meget ophøjet Personlighed.

For en Fuldstændigheds Skyld kan nævnes, at Klosterorganisationen ogsaa omfatter Nonner, de saakaldte Sjabagantser. Disse kan dog først

¹⁾ Lamaiterne spiser aldrig hverken Fugl eller Fisk: man maa derfor have dem undskyldt for deres ringe Kendskab til Fiskenes Levemaade.

ordineres ved en vis høj Alder, og de fleste af dem er gamle Enker, der giver Afkald paa alle jordiske Ting, afrager deres Haar og lever et fromt Liv. De kan ikke glæde sig ved nogen større Højagtelse blandt deres Landsmænd, dels fordi Kvindens Stilling i Samfundet overhovedet er en meget underordnet, dels ogsaa fordi Nonnerne ikke besidder de mandlige Lamaers hoglige Lærdom.

Klostret spiller en overordentlig stor Rolle i Mongolens Liv. I dem er jo ogsaa koncentreret Centralasiens hele Intelligens og Dannelse. Til Tibet og andre hellige Steder udgaar herfra de stadige Pilgrimstog, der holder Forbindelsen og Fællesskabet vedlige med andre Folkeslag; her holdes den buddhistiske Filosofi i Ære, her samles alle Nyheder og Efterretninger, her studerer de talrige Lamastuderer Teologi, Logik, Retorik, Etik, Medicin og Astrologi, dyrker rituel Malerkunst og Musik etc. Man kan derfor kalde Klostrene Centralasiens Universiteter. Utvivlsomt er de mange forskellige Afdelinger i de hellige Literatursamlinger i Stand til at udvide Lamaens Horisont, naar han blot gider læse dem, og den ærgerrige gejstlige kommer derigennem til at staa ulige højere end ikke blot Steppemongolen, men ogsaa Fyrsten, som styrer Koshungen. Det er da naturligt, at mange Lamaer faar Anvendelse som Raadgivere hos de mongolske Fyrster og derved endnu en Grad øger Gejstlighedens Indflydelse paa Folkets Liv.

Centralasiens Klostre indskrænker sig ikke til at omfatte en enkelt eller nogle faa Bygninger. Ganske jævnlige udgør de hele Byer, i Nomadelandene de eneste fastboende Samfund, der overhovedet findes; men ikke Byer i almindelig Forstand, kun umaadelige Munkekolonier, der lever af Pilgrimmes Gaver, og i hvilke Vindskibligheden højst er repræsenteret af lidt Handel, der drives af et Faatal Kinesere eller — i Nordmongoliet — Russere. I Urgá f. Eks. bor der 20—30,000 Lamaer og næsten ingen Lægfolk. Templerne er i en modereret kinesisk Stil med tydelig Paavirkning af indisk Arkitektur, ja endogsaa, underligt nok, af ægyptisk, for saa vidt som man mange Steder træffer den ejendommelige paralleltrapezformede Vindues- og Døraabning. Munkene selv bor enten i Træhuse eller i de runde Filttelte, der træffes hos næsten alle asiatiske Nomadefolk. Paa Steder, hvor intet Tømmer vokser eller kan skaffes, er Telte de eneste Boliger, medens Templerne da op-

føres af Sten. Lamaernes Dragt er fodsides Kitler i rød, gul eller brunrød Farve.

Lægfolket. — Hvad nu angaar Lægfolkets Kendskab til sin Religion og dets Deltagelse i det kirkelige Liv, saa er begge Dele stærkt begrænsede. Den verdslige Mongol besøger hovedsageligt kun Templerne ved de store aarlige Fester, og før han kan betræde de hellige Rum, maa han udføre forskellige Ceremonier, af hvilke en bestaar i, at han maa vandre eller krybe rundt om Templet fra Øst til Vest (Templers og Hytters Indgang er altid mod Syd). Denne Vandring om Templet er forøvrigt et af Stridsspørgsmaalene mellem de Røde og de Gule, idet de første foreskriver, at Lægfolket skal gaa rundt fra Vest til Øst. Visse af Templernes Afdelinger tør en Kara-Khun¹⁾ slet ikke betræde,

Procession af Lamaer ved Festen »Zam«.

saaledes de øvre Etager, dersom Templet har mere end en. Han er i alle Ting afhængig af Lamaerne, hvis Hjælp han maa paakalde, og hvis Raad han maa indhente ved saa at sige hvert eneste Skridt, han foretager sig. Ved Barnefødsel, ved Bryllup og Begravelse, ved Uddrivelse af Aander, for Paa-visning af tabte eller stjaalne Genstande, i Sygdomstilfælde, ved vigtige Beslutninger og ved de »kritiske Perioder«, der hvert 9de og 12te Aar indtræder i enhver Lamaits Liv, foruden ved utallige andre Lejligheder maa Tempellamaen, Astrologen og Lægelamaen raadspørges.

For sit timelige og evige Vels Skyld slæber Mongolen derfor sine sidste Krummer til Klostret, og dette lever og blomstrer paa de mange sammenbragte Smuler. Klostrene har som sagt vældig Betydning for Mongolen; under Besøg i dem føres en hel Række nye Indtryk ind i hans enformige

¹⁾ »Sort«. Hentyder til, at Lægfolket ligesom Kineseren bærer sit sorte Haar langt, flettet i en Pisk.

og besværlige Liv. Der ser han prægtige Bygninger, festlige, overdaadigt inscenerede Gudstjenester, smukke Processioner, Masser af Pilgrimme og bedende. Han ser lærde Lamaer, hvis Visdom imponerer ham, og meget andet, som han ikke møder i det graa Hverdagsliv paa Steppen eller hjemme i sin Filt-Jurta. Fra Mongolens tidligste Barndom staaer Besøgene i Klostrene for ham som noget lyst og festligt, og Klostret er altid i hans Forestilling et Sted omgivet af Højhed og Hellighed.

En Kara-Khun har i Reglen kun det nødtørftigste Begreb om sin Religions dybere Indhold. Han maa jo ikke læse i Skrifterne og indskrænker sig derfor oftest til at stole paa Lamaernes bedre Kundskaber og for øvrigt dreje sin Bedemølle, d. v. s. holde de i denne indeholdte skrevne Bønner i stadig Bevægelse, samt saa ofte som muligt fremsige Bønnen eller Besværgelsen: »Om-ma-ni-pad-me-hum«. Disse Ord er Lamaismens Kvintessens. Man kan se de 6 Stavelser anbragt overalt paa Templernes Vægge, paa Klipper og paa Træer, paa Papir, der bringes Guderne som Røgoffer, og paa Papir, der ustandseligt snurrer rundt i en Bedemølle. De er det første, Barnet lærer at fremstamme, og det sidste, der kommer over den døendes Læber; de synges af Lamaiten i Tempel og Telt, de fremsiges af Karavaneføreren, naar han paa sin Kamel rider gennem Gobi; de mumles, naar der er Fare paa Færde og anvendes kort sagt ved alle mulige og umulige Lejligheder. Der findes forskellige Versioner af Formulærens Betydning; efter Koeppen skal de gaadefulde Stavelser ikke betyde andet end: »O, Juvel i Lotusblomsten, Amen!« — Meningen er dunkel, men netop denne Omstændighed har sat Lamaerne i Stand til at lægge alt ind i Ordene. Ogsaa de enkelte Stavelser anvendes hver for sig. Saaledes er »Pad« Forbannelsen over de onde Aander, »Hum« Velkomsten til de gode.

Foruden i Templerne tilbeder Lamaiterne ogsaa deres Guder ved saakaldte Obon'er. Til disse har enhver Lægmand Adgang. De findes baade paa flad Mark og paa høje Bjærgtinder, kan simpelthen bestaa af et Træ, men er oftest Stendysser eller kegleformigt opstablede Træstammer. Her bringer Mongolerne Guderne deres Offer i Form af aflange, tynde Stykker Silketøj (Khadák), The, Knogler af Offerdyr, Mønter o. s. v.

Aandelige Virkninger. — Det er et af det lamaitiske Systems mest overraskende Resultater,

at af et Folkeslag med en forholdsvis lav Kultur et saa lille Mindretal er Analfabeter. Foruden Lamaerne, der jo er i Flertal, og som selvfølgelig alle maa lære at læse og skrive — i mange Tilfælde endog to Sprog — findes der i Mongoliet ikke faa mandlige Lægfolk, der er i Stand til at benytte de mongolsk-mantschurske Bogstaver. I den Henseende er Central- og Østasien langt fremmeligere end flere evropæiske Lande. Fænomenet er imidlertid ret betydningsløst, da den Literatur, der findes ud over den religiøse, ikke er Omtalen værd.

Det religiøse Systems Hovedvirkning paa Befolkningen er af en ganske anden, men maaske ikke mindre overraskende Art. Den bestaar i en mærkelig aandelig Dvale, hvori alle dens Tilhængere befinder sig. Med Bestemthed at paavise, hvoraf det kan komme, at Lamaismen virker søvndyssende, lader sig ikke gøre. Der findes dem, der vil søge Grunden i det ensformige Klosterliv, som paa sine Steder holder langt over Halvdelen af den mandlige Befolkning i fuldkommen Ro mange Aar i Træk, et Forhold, som i Tidens Løb maa sætte Præg paa et Folk. En medvirkende Aarsag skulde være den med Klosterlivet forbundne hyppige Tempeltjeneste med dens mekaniske Udførelse af et indviklet Ritual og dens ejendommelige, snart trættende monotone, snart lidenskabelige Korsang. Andre vil uden videre se Grunden til den aandelige Søvn i selve Buddhismens Troslære og det Livsmaal, den opstiller. Hvilken nu end Aarsagen kan være, er det utvivlsomt, at Lamaismen eller dens Ceremonier efterhaanden kvæler al Energi, gør mat og slap. Den, der én Gang er kommen ind i Lamasamfundet og dér har modtaget sin Opdragelse, befinder sig Resten af sit Liv i en særegen hypnoselignende Tilstand, bliver melankolsk og flegmatisk, mister ethvert Initiativ; selv det oprindelig mest opvakte og energiske Menneske gaar ikke fri for Hypnosens gradvise Indflydelse.

Når man betragter Mongoliets Historie og sammenligner det forgangne med det nuværende, ser man Lamaismens Virkning udøvet paa et helt Folk. Attilas, Djengis-Khans og Tamerlans krigersk virksomme Hærmænd er nu i Løbet af nogle faa Aarhundreder aldeles som forvandlede; de er blevet forkuede og apatiske Hyrder, har mistet alle krigerske Tilbøjeligheder og Evner, sidder urokkeligt fast i deres Nomadevaner og har i lange Tider med største Taalmodighed og uden at kny baaret de blodige Udsugelser, de var Genstand for,

baade fra deres egne Magthaveres, og navnlig fra Kinesernes Side. Folket som saadant havde ingen som helst Andel i Khalkhas Uafhængighedserklæring (som maaske snarere fremkaldtes af den russiske Regering) og har intet Forsvar ført for den. Selv almindelige Voldsgerninger og Selvtægt ved Magtmidler forekommer saa at sige aldrig blandt Mongolerne. Andre af de Folkeslag, der i sin Tid faldt ind under Betegnelsen Hunner, f. Eks. Flertallet af Asiens tyrkiske Stammer, er senere blevet Muhammedanere; men deres Religion har intet Skaar gjort i deres krigerske Tilbøjeligheder. De sibiriske Kirgiser har været det indfødte, asiatiske Folk, der skaffede de russiske Myndigheder flest Bryderier.

Eneboer udenfor et Kloster.

Moral og Standpunkt. — »En Fyrste havde en Søn og elskede ham saa højt, at han besluttede helt at lade ham være uvidende om Livets haardhændede Virkelighed, dets Lidelser og Sorger. Sønnen voksede derfor op i kunstige, men skønne og glæderige Omgivelser. Han drev uvirksom og sorgløs sit Liv hen i dejlige Paladser og pragtfulde Haver, giftede sig med en smuk ung Pige og anede intet om Verden udenfor — indtil han en Dag hændelsesvis mødte en laset, syg og elendig Tigger. Dette Møde aabnede hans Blik for Menneskenes Nød, og han havde fra det Øjeblik ikke Rist eller Ro, men gav sig til at gruble over, hvorledes han bedst kunde bringe Hjælp. Tilsidst forlod han sit Palads, sine skønne Parker, sin Hustru og alt, hvad der hørte ham til, og gik ud i Ørkenen for

at være alene og uforstyrret. Først da han her i Ensomheden havde udtænkt en ny og fuldkommen Morallære, vendte han tilbage til sit Folk og begyndte sin Frelsergerning iblandt det.«

Dette er Sagnet om Gautama, den historiske Buddha. Det er meget karakteristisk for Buddhismens og dermed for Lamaismens oprindelige Aand. Det etiske Moment var i den tidligste Tid Genstand for den største Opmærksomhed og livlig Bearbejdelse. Lamaiternes store Literaturcyklus Kandsjur indeholder bl. a. en stor Samling ideale etiske Forskrifter. I det hele taget er der meget i Lamaismens Teori, som er overordentligt tiltalende, og som, rensat med evropæisk Aand, kunde og burde være fælles Ejendom for alle Jordens Folk. Til det meget smukke i Buddhas Lære maa desuden henregnes Doktrinen om Genfødslen, Sjælevandringen, ved hvilken det syndige¹⁾ Menneskes Sjæl gradvis lutres og befries for al jordisk Indflydelse og Begær.

Men Lamaismen er en stivnet Lære. Den er naaet til det Stadium, da den ikke længere ser Skoven for Træer. — De hellige Bøger, som Lærens Grundlæggere sikrede Efterslægten ved Løfte om Salighed til dem, der vilde afskrive dem, disse hellige Skrifter er nu ofte kun en Pryd for Templernes Vægge, studeres i alt Fald mest for de Afsnits Vedkommende, der — som f. Eks. Medicin — har praktisk Betydning for den enkelte Lama og kan skaffe ham Ære eller Fordel. Den varme, energifulde Etik er skjult under Dogmer og Spidsfindigheder og spores nu mest kun i Form af Skikke, der af de allerfleste overholdes uden Tanke paa den Aand, der frembragte dem. Saaledes fortæller den kendte, nu afdøde, russiske Forskningsrejsende Prsjevalski om nogle professionelle Tangut-Røvere, at de efter at være kommen hjem fra et Togt, satte Kursen mod Søen Koko-Nor, hvor de afkøbte kinesiske Fiskere den endnu levende Fangst, som de derpaa atter slap løs i Søen. Ved denne gode Gerning mente Tanguterne at opnaa fuld og rigelig Syndsforladelse for deres Røverfærd.

Mangen dybere seende Lama ved vel, at Tilbedelsen af de Hundreder af Guder og Overholdelsen af Ritualer kun er af underordnet Betydning for den, der fatter Buddhismens Kærne; men som Helhed træder denne hos den sædvanlige Gejstlig-

¹⁾ Buddhismen kender ligesom Kristendommen en Slags Arvesynd. De Elementer i Menneskets Sind, som er Syndens Sæde, er Enfoldighed, Hæftighed og Vellystighed.

hed og Lægfolket langt i Baggrunden for det uønskelige.

Den helligste Beskæftigelse, hvortil en Lama kan hengive sig, og i hvilken han af visse Grunde med Forkærlighed fordyber sig, er Betragtelse, Grublen. Adskillige vise, verdensforsagende Asketer og Eremiter tager vel dette fuldt alvorligt; men det siger sig selv, at Hovedparten af Lamaerne, simpelthen paa Grund af manglende eller uudviklet Intelligens, er ude af Stand til frugtbar Tænkning, og de øvrige har, efter Literaturen at dømme, i det sidste Par Aarhundreder lidt af Stofmangel. Denne »Grublen« har i vore Dage næsten udelukkende Karakter af et *dolce far niente*, som passer udmærket med Orientalerens Hang til Ladhed og Lediggang. Naturligvis har en saadan Omstændighed heller ikke været uden Betydning for Lamaismens før omtalte, sløvende Virkning paa sine Proselyter. — Endnu videre gaar Buddhisten, naar han — hvad der blandt Lamaerne ofte finder Sted — sætter sig til at stirre paa sin egen Næsetip eller paa en blank Metalgenstand, indtil en »hellig« Tilstand af fuldkommen Hjærnetomhed indtræder.

Selve Lamaismens Organisation, der holder den største og navnlig den bedste Part af den mandlige Befolkning bundet og borte fra det praktiske Liv, er en abnorm Indretning, der hviler som en Kræftskade paa den øvrige, arbejdende Del af Folket. Ikke alene er denne uden enhver Indflydelse; men den maa oven i Købet sørge for Lamaernes Underhold og betale deres Skatter. Ogsaa Coelibatet er en unaturlig og forkastelig Tilstand, som giver Anledning til den værste Art af Umoralitet og forhindrer Befolkningens normale Vækst.

Den aandelige Føde, der bydes den læge Lama i hans Tempel, bestaar udelukkende i forskellig Slags Purring for Nerver og Fantasi, men sanner reelt Indhold.

Vejer man Lamaismens Fortrin og Skavanker mod hverandre, kommer man med Nødvendighed til det Resultat, at de sidste er i overlegent Flertal. Hertil kommer, at Lamaiterne er fanatisk troende. Mongolernes indbyrdes Konversation bevæger sig om de fire Hovedtemaer: De tunge Skatter, Kvæget, Religion og Medicin. De elsker fremfor alt atter og atter at høre om deres Guders Undergørelser. Ingen Fornuftgrunde kan bringe dem til blot et Sekund at vakle i deres Tro. Lamaismen

er hos dem det alt dominerende, det, hvormed den hele Nation er gennemsyret.

Man kan derfor ikke komme uden om den Kendsgerning, at Lamaismen i de Former og Dimensioner, den efterhaanden har antaget, staar som en stærk Hindring for al virkelig Oplysnings og Kulturs Fremtrængen i Asien. De forholdsvis meget faa kristne Missionærer, der har haft Mod til at give sig i Lag med f. Eks. Mongolerne, vil kunne tale med om det utroligt vanskelige for ikke at sige haabløse Arbejde, det er at omvende Lamaiter. De staar overfor en altfor dybt rodfæstet Religion, hvis sædelige Grundlag tilmed er hævet over al Tvivl. Virksomheden blandt de for deres Ortodoksi berygtede Kinesere er en ren Leg i Sammenligning. Selv den bekendte engelske Missionær James Gilmour, som vel nok er en af dem, der har sat mest ind paa at komme i Kontakt med Mongolerne i det sydlige, opnaaede ved sin Hjælpsomhed og Uegennytte kun at gøre sig til Ven med dem, men ikke at døbe en eneste Mongol. Som ham er det gaaet alle de andre Missionærer, der har forsøgt sig i andre Egne, f. Eks. de svenske og norske i Urgá.

Det er overhovedet et stort Spørgsmaal, om det ad Kristendommens Vej vil kunne lykkes at bringe Lamaiterne ind under Kultur. Snarere maatte vel Vejen gaa over Burjaterne og Kalmykerne, der er de eneste Lamaiter, som staar i Undersaatsforhold til et civiliseret Rige, og hvem man derfor ligefrem vilde kunne paatvinge en større Oplysning og derigennem maaske en anden Livsanskuelse. Dog har man allerede adskillige Eksempler paa, at Burjater, der ikke alene har gennemgaaet et moderne Gymnasium, men ogsaa med udmærket videnskabeligt Resultat har studeret ved russiske Universiteter, stadig lever og dør som uforbederlige Lamaiter, der vedblivende tilbøder deres Guder og Hubilganer, drejer deres Bedemølle og siger deres »Om-ma-ni-pad-me-hum!« — Vestens Lærdom har været ude af Stand til at ændre deres Livssyn. Eksempler paa det modsatte har man foreløbig saa at sige ikke; højst har man paa denne Maade kunnet opnaa at gøre Burjaten religiøst indifferent.

Den eneste buddhistiske Nation, det til Dato er lykkedes i større Udstrækning at bibringe vestlige Idéer, er Japanerne; og dette hænger sikkert sammen med, at Buddhismen netop i Japan staar paa de svageste Fødder. Man har sagt om Japa-

nerne, at de i Virkeligheden ikke har nogen anden Religion end Patriotisme. I det mindste er Buddhismen i Japan til den Grad iblandet med Shinto og Slægtsdyrkelse, at den ganske har mistet sit oprindelige Præg. Den Lethed, hvormed Japanerne har tilegnet sig, hvad de af Vestens Indretninger havde Brug for, kan derfor med god Grund tilskrives just deres Uheldethed i religiøs Hensende.

Men Japanerne besad ogsaa det store Fortrin at være en højt udviklet og gennemgaaende intelligent Nation. Stillet overfor Lamaiter vil Kulturens Pionerer maatte regne med stor Forstokkethed og med en kun ensidigt udviklet Intelligens.

Nomadens stadige Flytninger, hans Liv paa Hesteryggen, de hyppige lange Rejser i Anledning af Køb eller Salg og de dermed følgende skiftende Indtryk af Medmennesker og Natur og Udveksling af Nyheder ved Møde med andre — alt dette bringer i det mindste en lille Smule Afveksling i hans Tilværelses Monotoni og udvikler Egenskaber hos ham som f. Eks. Bevægelighed, Agtpaagivenhed og Nysgerrighed. Man kan aldeles ikke kalde Mongolen for en vild; hans stadige Forbindelse med kinesiske, tildels ogsaa med russiske, Købmænd, hans Samkvem med Lamaerne og hans ikke sjældne Besøg i Klostrene har sat et egenartet Præg paa ham. Han er ganske vist naiv som et Barn, men derhos stikker ofte en hurtigt fattende Forstand frem; han interesserer sig for alt mærkeligt og har hørt Tale om baade dette og hint. Naar man hører hans hurtige, artikulerede Tale, forstaar man, at Nomaden — her tales ikke om Klosterlamaerne — med sin livlige Fantasi staar langt højere end nogen træg kinesisk Bonde, der lever helt indelukket i sin Landsbys, sin uforanderlige Traditions og sit Agerbrugs trange Sfære. Steppens store Afstande og vide Udsigter og Mongolens uophørlige Færden omkring i Naturen har udvidet hans Synskreds og gjort ham modtagelig for Idéer af højere Art; Lamaerne, der jo selv er Mongoler af Folkets Rod, forstaar udmærket, naar de blot gider være over Ulejligheden, at tilegne sig det, Lamaismen har bevaret af den gamle indiske Filosofi. Indenfor sit Felt er ogsaa Lægmanden meget skarpsindig; han er et ægte Naturbarn og har Sanser som nogen Rødhud. Man maa have set ham med hver Nerve spændt som en Staalffjeder, med udspilede Næsebor, stundom krybende paa Hænder og Knæ, lede efter et bortkommet Dyr, følge dets for alle andre usynlige Spor, eller

man maa have set ham ride en Ulv tildøde, fange en vild Hest i Lasso eller jagttaget ham som Jæger for at fatte, at hans Evner er udviklede i nøjeste Overensstemmelse med hans Omgivelser og Næringsvej. Mongolen er paa sin Vis et udmærket Menneskemateriale, og der kunde blive noget ud af ham, dersom han blot paa en eller anden uopklaret Maade kunde ledes bort fra sin Lamaisme og sit Præsteformynderskab. Men hans Fantasi behersker fuldstændigt hans Tanke; han er alt for lettroende, navnlig overfor alle Historier om Gudernes Undergerninger og Forfædrenes Bedrifter. Han spørger ikke, om det, man fortæller ham, er sandsynligt; sætter det blot hans Fantasi i Bevægelse, er han Fyr og Flamme, og dette Træk hos ham har Gejstligheden forstaaet at udnytte til yderste Konsekvens. Dertil kommer saa hans Dovenskab, saa snart det gælder Regelmæssighed og System i Arbejde som i Tanke, hans forkuede

Taalmodighed og viljeløse Underkastelse under alle dem, som han anser for retmæssige Magthavere eller fødte aandelige Førere.

Missionærerne trøster sig sædvanligvis for deres fejlslagne Forhaabninger med den ofte hørte Udtalelse, at naar det bare en Gang lykkes at omvende en af de største Hubilganer, saa vil denne trække Folket med sig som efter en Snor. Dette er utvivlsomt sandt, men at det nogensinde skulde ske, er meget usandsynligt, da Hubilganen jo ikke alene skal skifte Tro, men ogsaa opgive sin Gudestilling og sin Tro paa denne, al sin Magt og Herlighed. Man kunde næsten lige saa gjerne tænke sig Paven i Rom omvendt til Lamaismen.

Med alle de her omtalte Forhold in mente tager man næppe fejl, naar man spuar den kommende Kulturkamp i Centralasien de aller haardeste Vilkaar.

Dagligt Liv i Tokio i vor Tid.

(Efter Jukichi Inouye: Home life in Tokyo. 1911.)

Ved

P. Gjellerup.

Forfatteren, eller maaske Forfatterinden, er Japaner, og Bogen er skrevet — paa Engelsk — og trykt i Tokio. Den fremtræder i en Form, som er ret afvigende fra, hvad vi er vant til at se. Papiret er f. Eks. saa fint og tyndt, at der i Reglen, men dog ikke altid, kun er trykt paa den ene Side af det. Hæftningen og Omslaget er ogsaa helt forskellig fra, hvad der bruges i Evropa, men net og elegant. Der er mange oplysende, men ret tarveligt udførte Illustrationer.

Som det fremgaar af følgende Uddrag af »Home life in Tokyo« omtaler Forfatteren ikke Livet ved Hoffet og i den fornemme Verden, heller ikke den fattige Arbejders Liv. Han fortæller om Middelstandens huslige Indretning, om dens Levemaade, Sæder og Skikke ved Ægteskab, Fødsel, Død og Begravelse, om dens Fornøjelser og Adspredelser. Mærkeligt nok omtaler han slet ikke Gejsa'en og alt, hvad der vedrører den Slags Kvinder, som dog uden Tvivl spiller en ikke ringe Rolle i Livet i Tokio. Han nævner end ikke Ordet Gejsa.

Tokio er en forholdsvis ung By. Indtil 1868, da den blev gjort til Kejserens Residensstad og Rigets Hovedstad, kaldtes den Jeddo. — Den blev anlagt 1603 af Shogun Iyeyasu, som udvalgte dette Sted til der at bygge sig

en Borg eller Fæstning. Allerede 1634 angives der at have været 35,419 Familier i Byen, og 23 Aar efter 68,051, hvilket ved at antage 4,2 Individuer pr. Familie, giver respektive 148,719 og 285,814 Personer, hvad der absolut maa anses for alt for meget.

Den første paalidelige Folketælling er fra 1721, og der skal da have været 500,000 Indbyggere i Jeddo foruden Militær, Præster og Tiggere, saa det hele Antal har været ca. 800,000.

I 1843 var der 1,300,000. Der var den Gang i Japan 267 Dajmyo's, hvoraf hver besad et eller flere Huse i Jeddo. Med deres Familier, Tjenerskab etc. kan de regnes for ca. 137,000. Shoguns umiddelbare Hof med Familier og Tjenere kan regnes for 180,000.

I 1867 overgav Shogun sin Magt til Kejseren, som derefter valgte Jeddo til sin fremtidige Residens og gav Byen Navnet Tokio.

I Begyndelsen af den nye Tid, da alle de store Lehnsherrer, Daymyo's, med deres mange Folk forlod Byen, faldt Indbyggertallet og gik ned under 1 Million, men det steg snart igen. Mange Haandværkere, Handelsmænd og Studerende flyttede til Byen, og i 1890 afholdtes her den første Rigsdag. Krigen med Kina 1894—95